Tomasz Młynarski
https://orcid.org/0000-0002-7713-6307
Uniwersytet Jagielloński
tomasz.mlynarski@uj.edu.pl

https://doi.org/10.35765/HP.2026.1759.24

Horyzonty Polityki
2026, Vol. 17, N° 59

OPEN ACCESS

Francja, Wielka Brytania i Niemcy wobec wdrożenia europejskiego systemu odstraszania nuklearnego

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem naukowym artykułu jest zbadanie możliwości ustanowienia europejskiego systemu odstraszania nuklearnego na bazie francusko-brytyjskiego potencjału nuklearnego.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Centralnym elementem analizy jest porównanie francuskiego i brytyjskiego odstraszania – ich doktryn i potencjału – w kontekście współpracy strategicznej, uzupełnione o perspektywę Niemiec, które mimo braku własnej broni jądrowej odgrywają kluczową rolę w natowskim systemie *nuclear sharing*. Wyjaśnienia opierają się na metodzie historycznoporównawczej, analizie systemowej i prawnej dokumentów oraz literatury, wzbogaconych o studium przypadku oceniające możliwość stworzenia europejskiego rozszerzonego odstraszania, opartego na potencjale Francji i Wielkiej Brytanii.

PROCES WYWODU: Struktura artykułu została zbudowana na podstawie kryterium rzeczowego oraz podporządkowanej mu narracji chronologicznej, a jego zasadniczą część stanowią: przegląd założeń francuskiej oferty rozszerzonego odstraszania, następnie brytyjskie stanowisko, bardziej ostrożne i bazujące na odstraszaniu nuklearnym NATO oraz niemiecka percepcja państwa jako jednego z kluczowych beneficjentów amerykańskiego programu *nuclear sharing*.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Rezultatem badawczym jest wykazanie determinantów ograniczających wdrożenie europejskiego,

Sugerowane cytowanie: Młynarski, T. (2026). Francja, Wielka Brytania i Niemcy wobec wdrożenia europejskiego systemu odstraszania nuklearnego. *Horyzonty Polityki*, *17*(59), 467–485. https://doi.org/10.35765/HP.2026.1759.24.

autonomicznego systemu odstraszania nuklearnego, który byłby równie wiarygodny jak amerykański.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Analiza dowiodła, iż perspektywy rozwoju europejskiego odstraszania nuklearnego na bazie francusko-brytyjskiego potencjału w perspektywie krótkookresowej są iluzoryczne. Jednocześnie wzrost niestabilności geopolitycznej oraz pogłębianie się transatlantyckich „szczelin strategicznych", wywołanych wzrostem amerykańskich tendencji izolacjonistycznych i obawami o wycofanie się Stanów Zjednoczonych z Europy, powoduje, iż Europa powinna rozpocząć dyskusję o europejskim systemie rozszerzonego odstraszania.

Słowa kluczowe:
Francja, Wielka Brytania, Niemcy, europejskie odstraszanie nuklearne

Abstract

FRANCE, UNITED KINGDOM AND GERMANY TOWARDS IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN NUCLEAR DETERRENT

RESEARCH OBJECTIVE: The scientific objective of the article is to examine the possibility of establishing a European nuclear deterrent system based on French-British nuclear capabilities.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: A central element of the analysis is a comparison of French and British deterrence capabilities – their doctrines and capabilities – in the context of strategic cooperation, supplemented by the perspective of Germany, which, despite not possessing its own nuclear weapons, plays a key role within NATO's nuclear sharing system. The analysis is based on a historical-comparative method, a systemic and legal analysis of documents and literature, enriched by a case study assessing the possibility of creating a European extended deterrence based on the capabilities of France and the United Kingdom.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The structure of the article is based on the criterion of subject matter and the subordinate criterion of chronological narrative, and its main part consists of: an overview of the assumptions of the French offer of extended deterrence, followed by the British position, more cautious and based on NATO nuclear deterrence, and the German perception (key beneficiary country of the American nuclear sharing programme).

RESEARCH RESULTS: The research has identified factors that limit the implementation of a European autonomous nuclear deterrent system that would be as credible as the American one.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: The analysis has proven that the prospects for the development of European nuclear deterrence based on French – British capabilities are illusory in the short term. At the same time, the increase in geopolitical instability and the deepening of transatlantic 'strategic rifts', caused by the rise of American isolationist tendencies and fears of the US' withdrawal from Europe, mean that Europe should start discussing a European system of extended deterrence.

Keywords:
France, United Kingdom, Germany, European nuclear deterrence

1. WPROWADZENIE

Po II wojnie światowej amerykańskie rozszerzone odstraszanie stało się głównym filarem bezpieczeństwa euroatlantyckiego, podczas gdy potencjały nuklearne Francji i Wielkiej Brytanii pozostawały na marginesie europejskich kalkulacji strategicznych. W efekcie ich ewentualna rola jako dodatkowych gwarancji bezpieczeństwa była oceniana jako ograniczona, a nawet potencjalnie destabilizująca. Dopiero agresja Rosji na Ukrainę i towarzysząca jej degradacja otoczenia strategicznego oraz polityka „nuklearnego zastraszania" (groźby użycia środków rażenia jądrowego) prezydenta Putina ożywiły debatę o roli broni jądrowej w Europie. Jednocześnie narastające „pęknięcia transatlantyckie", związane z izolacjonistycznymi tendencjami Stanów Zjednoczonych i obawami o redukcję ich obecności wojskowej (w tym dyskusja na temat „podziału obciążeń" w świetle Narodowego Przeglądu Strategicznego 2025), skłoniły UE do wejścia w nową fazę odpowiedzialności strategicznej.

Debatę na temat ustanowienia w Europie autonomicznego mechanizmu obronnego o charakterze strategicznym rozpoczął w 2020 roku prezydent Francji Emmanuel Macron. Oferta francuskiego parasola atomowego dla Europy miała nie tyle zastąpić amerykańskie gwarancje jądrowe w ramach NATO podobnym rozwiązaniem europejskim, ile zaszczepić wśród Europejczyków świadomość, że francuski

potencjał nuklearny może być istotnym narzędziem politycznym w rękach Europy. Inaczej niż w przypadku broni konwencjonalnej, Paryż uważał, że o wiarygodności odstraszania decyduje nie wielkość arsenału (Francja wraz z Wielką Brytanią posiadają łącznie około 520 głowic, co stanowi potencjał zbliżony do możliwości nuklearnych Chin), lecz sama zdolność zadania agresorowi strat uznanych przez niego za nieakceptowalne.

Celem artykułu jest analiza francuskiej, brytyjskiej i niemieckiej percepcji polityki nuklearnego odstraszania oraz próba odpowiedzenia na pytania o możliwość stworzenia europejskiego jej wymiaru na bazie potencjału dwóch europejskich mocarstw nuklearnych Francji i Wielkiej Brytanii: (1) Jak uwarunkowania historyczne, założenia doktryny strategicznej i potencjał nuklearny Francji i Wielkiej Brytanii determinują ich stosunek do współpracy w obszarze odstraszania nuklearnego?; (2) Czy francuskie i brytyjskie siły nuklearne mogłyby odgrywać szerszą rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa Europy – a jeśli tak, to w jaki sposób?; (3) Jakie bariery utrudniają ustanowienie europejskiego odstraszania strategicznego?

W związku z powyższymi pytaniami postawiono następujące dwie hipotezy badawcze: pierwsza opiera się na przypuszczeniu, iż Francja umiejętnie „wplata" aspiracje i interesy narodowe w ramy współpracy europejskiej, „przenosząc" ambicje strategicznej autonomii na Unię Europejską, co jednak nie oznacza automatycznego rozciągnięcia francuskiego parasola atomowego na całą Europę [H1]. Druga hipoteza zakłada, że europejskie, rozszerzone odstraszanie nuklearne oparte na francusko-brytyjskim potencjale jądrowym jest mało prawdopodobne w dającej się przewidzieć przyszłości, albowiem dla strony brytyjskiej pierwszorzędne znaczenie w tej dziedzinie ma wciąż partnerstwo ze Stanami Zjednoczonymi, zaś francuskie odstraszanie ma charakter *stricte* narodowy [H2]. Dopóki brytyjskie siły nuklearne będą zależne od niektórych amerykańskich technologii i tak długo, jak francuskie pozostaną poza ramami NATO, ani Francja, ani Wielka Brytania, pojedynczo lub w połączeniu, nie będą w stanie odgrywać roli porównywalnej do tej, jaką dotychczas w ramach *nuclear sharing* odgrywały Stany Zjednoczone (4000 głowic). Dodatkowo istotnym czynnikiem hamulcowym są Niemcy, świadome politycznych i logistycznych wyzwań związanych z zastąpieniem amerykańskiej gwarancji nuklearnych francuskim parasolem atomowym.

2. METODY BADAWCZE I PRZEGLĄD LITERATURY

Centralnym punktem analizy jest porównanie studium przypadku dwóch nuklearnych potęg europejskich – Francji i Wielkiej Brytanii oraz państwa nienuklearnego – Niemiec – aczkolwiek odgrywającego znaczącą rolę w natowskich porozumieniach dotyczących współdzielenia broni nuklearnej.

Podejmując próbę odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz mając na celu weryfikację hipotez, dokonano uważnej analizy i interpretacji źródeł pierwotnych w postaci oficjalnych dokumentów, oświadczeń i wypowiedzi wysokich rangą francuskich, brytyjskich i niemieckich przedstawicieli państwowych, uzupełnionych o kwerendę i krytyczny przegląd najnowszej literatury naukowej w przedmiocie badań. Badania uzupełniły analiza empiryczna i własne spostrzeżenia wynikające z bezpośrednich kontaktów z przedstawicielami dyplomatycznymi Francji.

Badania nad relacjami francusko-brytyjskimi w dziedzinie obrony koncentrują się na relacjach bilateralnych, zwłaszcza w ujęciu historycznym (Barbier, 1993; Gomis, 2011; Lewis & Tertrais, 2015; von Hlatky, 2010; Parzymies, 2017, 2015; Tertrais, 2020). W mniejszym stopniu przedmiotem zainteresowań jest francusko-brytyjska współpraca nuklearna (Chevreuil, 2025; Fayet, Futter, & Kühn, 2024; Heuser, 2002; Pannier & Schmitt, 2014; Simpson, 2004). Artykuł stanowi próbę uzupełnienia tej luki, zweryfikowania hipotez i wykazania, że francusko-brytyjska perspektywa utworzenia rozszerzonego europejskiego odstraszania (obejmującego zobowiązanie do ochrony państw sojuszniczych) w perspektywie krótkoterminowej jest nierealistyczna.

3. FRANCJA, WIELKA BRYTANIA I NIEMCY WOBEC AUTONOMICZNEGO MECHANIZMU OBRONNEGO O CHARAKTERZE STRATEGICZNYM

3.1. Potencjał i doświadczenia Francji w zakresie odstraszania nuklearnego

Rozwój francuskiego *force de frappe*. Decyzja o utworzeniu francuskich sił uderzeniowych opartych na jądrowym uzbrojeniu

zapadła w 1956 roku. Rząd rozpoczął także budowę jednostki testowania broni jądrowej w rejonie Reggan (Algieria) na północnej francuskiej Saharze, doprowadzając do detonacji Gerboise Bleue w Algierii 13 lutego 1960 roku (Młynarski, 2016, s. 156-157). Generał de Gaulle w sile jądrowej dostrzegał instrument utrzymania mocarstwowej pozycji, zaś fundamentem tej strategii była zasada pełnej autonomii: Francja nie mogła uzależniać własnego przetrwania od kogokolwiek, zwłaszcza Stanów Zjednoczonych. Jednocześnie coraz bardziej napięte stawały się więzi Francji z NATO, tak iż Paryż odmówił (1966) oddania swoich sił jądrowych w służbę Sojuszu.

Początkowo siły nuklearne oparte zostały na strategicznej triadzie komponentu powietrznego, lądowego i morskiego. Pierwszym z nich było francuskie lotnictwo strategiczne, bazujące na samolotach bombowych Mirage IV (przystosowanych do przenoszenia ładunków jądrowych), które rozpoczęło działalność w 1964 roku (Barbier, 1993, s. 103). Jego funkcjonowanie było możliwe dzięki równoległemu rozwinięciu komponentu tankowania w powietrzu, zapewniającego zdolność do utrzymywania stałych dyżurów bojowych i realizacji misji dalekiego zasięgu. Drugi składał się z pocisków rakietowych umieszczonych w 18 silosach na płaskowyżu Albion (plateau d'Albion) w Alpach Południowych, pomiędzy Lyonem a Marsylią. Pierwszy okręt podwodny o napędzie atomowym z rakietami balistycznymi Redoutable wszedł natomiast do służby w 1971 roku. Upadek sowieckiego imperium i związanego z nim zagrożenia spowodowało zamknięcie w 1996 roku naziemnego komponentu odstraszania oraz usunięcie pocisków ziemia-ziemia z płaskowyżu Albion (Lefebvre, 2019, s. 73-74).

Próba „europeizacji" francuskich sił uderzeniowych. Francja od momentu, gdy zaczęła efektywnie dysponować bronią jądrową, zainteresowana była utworzeniem zachodnioeuropejskiej siły odstraszającej, której zalążkiem miał być francuski potencjał jądrowy. Dążąc do tego, zabiegała o pozyskanie Londynu, co miało z jednej strony zapewnić oparcie europejskich struktur obronnych na wiarygodnym potencjale francusko-brytyjskim, a z drugiej prowadziło do „poluzowania" brytyjskich więzi ze Stanami Zjednoczonymi. O ile jednak Francja uważała swoje narodowe siły nuklearne za symbol niezależności, o tyle Zjednoczone Królestwo polegało na amerykańskim „parasolu nuklearnym" jako gwarancji

ochrony, zachowując minimalne niezależne odstraszanie nuklearne jako uzupełnienie (Gomis , 2011, s. 6).

W realiach zimnowojennych prezydent V. Giscard d'Estaing ogłosił koncepcję tzw. sanktuaryzacji rozszerzonej, czyli wykorzystania francuskiej broni jądrowej do obrony sąsiadów i sojuszników Francji. Kolejny francuski prezydent, François Mitterrand, także widział korzyści ze współpracy z Wielką Brytanią, stwierdzając w 1992 roku:

> Tylko dwa kraje Wspólnoty posiadają broń jądrową. Czy możliwe jest opracowanie europejskiej doktryny? To pytanie wkrótce stanie się jedną z głównych kwestii w budowie wspólnej europejskiej obrony (Tertrais, 2020, s. 42).

Zgodnie z francuską Białą księgą z 1994 roku „kwestia europejskiej doktryny nuklearnej ma stać się jedną z głównych kwestii w budowaniu wspólnej europejskiej obrony" (Ministère de la défense, 1994, s. 56). Prezydent Jacques Chirac przedstawił nawet koncepcję „wspólnego odstraszania", a w trakcie przemówienia w Breście w 2006 roku rozszerzył pojęcie „żywotnych interesów" o „ochronę sojuszników": „obrona krajów sojuszniczych to tylko niektóre z interesów, które należy chronić" (Chirac, 2006). Próba europeizacji odstraszania w postzimnowojennym świecie, oparta na zdolnościach własnych i brytyjskich, została chłodno przyjęta przez europejskich sojuszników, zwłaszcza Niemcy niechętne nowym inicjatywom nuklearnym (von Hlatky, 2010, s. 86–89). Próba „zeuropeizowania odstraszania", spotkała się także ze sprzeciwem Brytyjczyków, którzy rozważali nowe inicjatywy tylko w kontekście transatlantyckim i nie byli zainteresowani zastąpieniem amerykańskiego parasola jądrowego nad Europą (Parzymies, 2017, s. 129).

Napięte relacje rosyjskoukraińskie po 2014 roku skłoniły Francję do intensywniejszej promocji własnego odstraszania w Europie. W przemówieniu w École de Guerre Macron podkreślił europejski wymiar żywotnych interesów Francji i gotowość do dialogu o roli francuskich sił nuklearnych w bezpieczeństwie kolektywnym (Macron, 2020). Zaprosił partnerów do udziału we francuskich ćwiczeniach nuklearnych w celu wspierania rozwoju wspólnej kultury strategicznej, akcentując, że „odstraszanie jest czymś, co odróżnia Francję od innych państw w Europie" i stanowi „istotę suwerenności" (Macron, 2023). Propozycję

dialogu strategicznego powtórzył m.in. w Monachium (2023), Sztokholmie (2024) i na Sorbonie (2024).

Macron przedstawił zaktualizowaną wizję europejskiego parasola nuklearnego 2 marca 2026 roku, podkreślając, że francuskie odstraszanie powinno zostać włączone w szerszą architekturę bezpieczeństwa Europy: „nasze interesy, choć obejmują terytorium metropolitalne i zamorskie, nie mogą być utożsamiane wyłącznie z przebiegiem naszych granic krajowych" (Macron 2026). Zaproponował regularne konsultacje strategiczne i rozwój wspólnych mechanizmów planowania, argumentując, że w warunkach rosnącej niepewności geopolitycznej Europa potrzebuje autonomicznego instrumentu odstraszania, zdolnego działać niezależnie od zmian w polityce Stanów Zjednoczonych (Macron 2026). Macron zapowiedział zwiększenie francuskiego arsenału – celowo bez wskazania jego skali – oraz ujawnił, że osiem państw (Wielka Brytania, Niemcy, Polska, Holandia, Belgia, Grecja, Szwecja, Dania) wyraziło zainteresowanie dialogiem o zaawansowanym europejskim odstraszaniu. Podkreślał przy tym, że żywotne interesy Francji mają wymiar europejski, a posiadanie broni jądrowej nakłada na Paryż szczególną odpowiedzialność za obronę Europy. Europejską rolę odstraszania nuklearnego Francji potwierdził także Narodowy Przegląd Strategiczny (*Revue nationale stratégique*) z 2025 roku (Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale, 2025, s. 27, 37–38). Francuscy eksperci rozważali różne formy współpracy, od wspólnych ćwiczeń i patroli nad terytoriami sojuszników po czasowe rozmieszczenie komponentu lotniczego swoich sił strategicznych w państwach europejskich (Chevreuil, 2025, s. 123).

Doktryna i siły nuklearne Francji. Współczesne strategiczne siły nuklearne Francji opierają się na jej marynarce wojennej, z czterema okrętami podwodnymi (Le Triomphant, Le Téméraire, Le Vigilant et Le Terrible) wyposażonymi w rakiety balistyczne o zasięgu do 8000 km i stacjonującymi w porcie Brest na półwyspie Ile Longue. Drugi komponent, powietrzny, obsługiwany jest przez 40 myśliwców Rafale uzbrojonych w manewrujące pociski z głowicą jądrową o zasięgu 300–400 km. Dodatkowo małe skrzydło lotnicze, tj. 10 samolotów uzbrojonych w broń jądrową, operuje z lotniskowca Charles de Gaulle. Do 2050 roku Francja planuje dysponować czterema nowymi jednostkami trzeciej generacji okrętów podwodnych,

które mają pozostać w służbie do 2090 roku, zaś myśliwce nowej generacji mają wejść do służby w dekadzie lat 30.–40 XXI wieku.

Doktryna nuklearna Francji przewiduje użycie broni jądrowej w ramach samoobrony oraz w razie zagrożenia „żywotnych interesów" Francji, o czym decyduje prezydent jako zwierzchnik sił zbrojnych (na mocy dekretu z 14 stycznia 1964 r. szef Sztabu Sił Zbrojnych zapewnia wykonanie rozkazu Prezydenta Republiki). Francuskie odstraszanie oparte na zasadzie samoobrony i „ścisłej wystarczalności" (około 300 głowic skalibrowanych tak, aby zadać przeciwnikowi „niedopuszczalne szkody") znacząco ogranicza jednak zdolność do ustanowienia systemu współdzielenia broni nuklearnej. Francja nie mogłaby bowiem łatwo zapewnić wiarygodnego odstraszania nuklearnego dla Europy, bez degradacji własnego potencjału odstraszania, a ewentualne zwiększenie liczby głowic w krótkoterminowej perspektywie jest mało realne ze względu na bardzo napięty budżet obronny państwa.

3.2. Brytyjski program odstraszania nuklearnego

Wspólne „żywotne interesy". Wielka Brytania, oprócz Francji, jedyna potęga nuklearna w Europie, jest naturalnym partnerem dla Paryża w poszukiwaniu sposobów na wzmocnienie europejskiego odstraszania. Państwa te w dziedzinie nuklearnej współpracują na bazie traktatu Lancaster House z 2010 roku (odnowionego w 2020), nie wyobrażając sobie żadnych okoliczności, w których zagrożenie dla „żywotnych interesów" jednej strony nie stanowiłoby zagrożenia dla żywotnych interesów drugiej. Są zatem naturalnymi partnerami w ewentualnej budowie europejskiego odstraszania. Co więcej, we francuskim *Strategicznym przeglądzie obrony i bezpieczeństwa narodowego* z 13 października 2017 roku czytamy, iż:

> Pomimo Brexitu, wyzwaniem dla Francji pozostaje zakotwiczenie Wielkiej Brytanii w dwustronnej współpracy obronnej (…) z jedynym krajem europejskim, który nadal ma globalne ambicje, odstraszanie nuklearne i zdolność do prowadzenia operacji o wysokiej intensywności (Ministère des Armées, 2017, s. 62).

Po stronie brytyjskiej zintegrowany przegląd polityki zagranicznej i obronności z 16 marca 2021 roku (zaktualizowany w marcu 2023)

także podkreśla „głębokie i długotrwałe partnerstwo w zakresie bezpieczeństwa i obrony z Francją", wskazując, że kraj ten pozostaje na pierwszym miejscu wśród partnerów europejskich, po Stanach Zjednoczonych (HM Government, 2021).

Doktryna i brytyjskie siły nuklearne. W latach 60. XX wieku Wielka Brytania zdecydowała się na zakup amerykańskich pocisków rakietowych dla swoich strategicznych możliwości. Transakcja Polaris z 1963 roku, realizowana w latach 1968–1996, przewidywała dostarczanie amerykańskich pocisków balistycznych wystrzeliwanych z okrętów podwodnych. W latach 90. XX wieku pociski Polaris zostały zastąpione nowszym system rakietowym Trident.

Rezygnacja z komponentu powietrznego w latach 90. XX wieku sprawiła, że współczesne siły nuklearne Wielkiej Brytanii mają charakter wyłącznie morski. Ich rdzeń stanowi czwórka okrętów podwodnych typu Vanguard (Vanguard, Vengeance, Victorious, Vigilant), uzbrojonych w amerykańskie pociski balistyczne Trident II D5. Brytyjski potencjał nie jest w pełni niezależny pod względem technicznym (chociaż zachowuje suwerenność operacyjną), ponieważ pociski te są współdzielone na mocy umowy z Marynarką Wojenną Stanów Zjednoczonych (Lewis & Tertrais, 2015, s. 34). Współpraca amerykańsko-brytyjska jest zatem szeroko zakrojona i obejmuje wszystkie kwestie związane z bronią jądrową, w tym amerykańskie wsparcie serwisowe, umożliwiając Brytyjczykom oparcie własnych planów odstraszania na rozwiniętym programie rakietowym Stanów Zjednoczonych. Geneza współpracy strategicznej sięga dwóch umów: Porozumienia o wzajemnej obronie z 1958 roku (MDA) oraz kontrakcie sprzedaży amerykańskich pocisków balistycznych Polaris z 6 kwietnia 1963 roku (wyrzutnie i systemy kontroli ognia, nawigacji i naprowadzania). Sojusznicy od lat rozwijają współpracę naukowo-badawczą między ośrodkami amerykańskimi (Los Alamos i Lawrence Livermore), a brytyjskim laboratorium jądrowym Atomic Weapons Establishment.

Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię wiążą także wspólne zobowiązania nuklearne wobec NATO. Brytyjska broń jądrowa jest wprawdzie autonomiczna operacyjnie i tylko premier może zezwolić na jej użycie, aczkolwiek w polityce odstraszania nuklearnego Londyn zachowuje ścisłą współpracę z Waszyngtonem oraz pozostaje w pełnej zgodności z ogólną strategią obronną NATO.

Londyn od 2021 roku realizuje program modernizacji sił nuklearnych, który zakłada zwiększenie arsenału broni jądrowej o 45%, tj. ze 180 (w tym ok. 120 głowic operacyjnie zdolnych do rozmieszczenia) do 260 głowic jądrowych. Okręty typu Vanguard z pociskami Trident II D-5 zostaną zastąpione nowymi typu Dreadnought (każdy będzie miał 12 wyrzutni pocisków zdolnych przenosić do 8 głowic bojowych), przy czym współpraca obejmuje także projektowanie technologii obniżonej wykrywalności (*stealth*) okrętów podwodnych. Jednocześnie Wielka Brytania prowadzi prace nad nową głowicą bojową, wykorzystując wybrane technologie amerykańskie, przy czym jej konstrukcja rozwijana jest w synchronizacji z amerykańskim odpowiednikiem (Fayet, Futter, & Kühn, 2024, s. 79–80).

W dniu 14 listopada 2024 roku Stany Zjednoczone i Wielka Brytania wprowadziły w życie poprawkę do wieloletniej umowy o wzajemnej obronie (MDA), przedłużając ją na czas nieokreślony i rozszerzając o współpracę w zakresie wykorzystania energii atomowej do celów wzajemnej obrony, m.in. transferu technologii (House of Commons Library, 2024). Także plany unowocześnienia głowicy jądrowej, które zapewniają jej kompatybilność z amerykańskim systemem rakietowym (pociski balistyczne Trident II nowej generacji), odzwierciedlają silne i długotrwałe, specjalne relacje między Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi w kwestiach nuklearnych związanych z obronnością. Zakłócenie dwustronnej współpracy obronnej wywarłoby istotny wpływ na funkcjonowanie brytyjskiego systemu odstraszania oraz na długie lata utrudniłoby utrzymanie jego pełnego potencjału.

Rola Wielkiej Brytanii w odstraszaniu NATO. Status brytyjskich sił uderzeniowych jest inny niż francuskich zdolności, wyjętych z ram instytucjonalnych Grupy Planowania Nuklearnego NATO (Francja nie uczestniczy w natowskich ustaleniach dotyczących planowania i współdzielenia sił nuklearnych). Wielka Brytania jeszcze w 1962 roku podpisała „Porozumienie przejściowe" w sprawie przeznaczenia swoich zdolności nuklearnych na potrzeby obrony NATO (dopuszcza możliwość użycia sił jądrowych przeciw celom ustalonym w ramach Sojuszu). Od tego czasu brytyjska strategiczna broń nuklearna została zintegrowana z natowskimi strukturami planowania nuklearnego i dowodzenia sił sojuszniczych w Europie – SACEUR. Zintegrowanie brytyjskiego systemu rakietowego

z natowskimi strukturami planowania nuklearnego i dowodzenia było warunkiem sprzedaży amerykańskich pocisków Polaris (Simpson, 2004, s. 138; Heuser, 2002, s. 149). Zobowiązanie to było kontynuowane przez dziesięciolecia, w rezultacie czego współczesna flota brytyjskich sił nuklearnych, odgrywa kluczową rolę w strategii odstraszania nuklearnego NATO.

W tych warunkach trudno wyobrazić sobie działania wzmacniające bezpieczeństwo Europy w postaci synchronizacji francuskich i brytyjskich sił nuklearnych (poza NATO). Londyn, związany NPG i strukturami Sojuszu (SACEUR), nalegałby na utrzymanie konsultacji i osadzenie takiej współpracy w instytucjonalnych ramach NATO. Jednocześnie Paryż – w przewidywalnej perspektywie – nie zamierza włączać swoich sił nuklearnych do sojuszniczych mechanizmów (Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale, 2025, s. 38), albowiem od czasów gen. de Gaulle'a zachowanie autonomii i niezależności stanowi podstawę francuskiej polityki i doktryny bezpieczeństwa. Silne zaangażowanie Wielkiej Brytanii w nuklearne odstraszanie NATO oraz ścisły sojusz ze Stanami Zjednoczonymi utrudniają stworzenie odrębnego francuskobrytyjskiego systemu odstraszania. Logikę tę potwierdziła decyzja Londynu z szczytu NATO w Hadze (czerwiec 2025) o zakupie samolotów F35A przystosowanych do przenoszenia amerykańskich bomb jądrowych.

Nie wyklucza to jednak pogłębienia bilateralnej współpracy nuklearnej. Przywódcy obu państw ogłosili to 10 lipca 2025 roku w ramach deklaracji *Northwood* oraz porozumienia *Lancaster House 2.0* (*Northwood Declaration*, 2025; *Lancaster House 2.0*, 2025). Francuskie i brytyjskie siły nuklearne zachowają pełną niezależność operacyjną, jednak ich działania mogą być koordynowane w celu wzmocnienia bezpieczeństwa Sojuszu, przy czym za tę koordynację odpowiadać ma nowo powołana Nuclear Steering Group. Potwierdzono także, że nie istnieje zagrożenie dla Europy, które nie wywołałoby ich wspólnej reakcji, co (choć nie ustanawia automatyzmu użycia broni jądrowej) stanowi wyraźny sygnał gotowości do takiej możliwości. Formuła ta wzmacnia przywołaną przez Macrona i Starmera deklarację Chiraca i Majora z Chequers z 1995 roku, zgodnie z którą zagrożenie dla żywotnych interesów jednego z państw byłoby równoznaczne z zagrożeniem dla żywotnych interesów drugiego.

3.3. Niemiecka perspektywa państwa nienuklearnego

Niemcy jako ogniwo odstraszania nuklearnego NATO. Z punktu widzenia Francji istotną przeszkodą w realizacji współpracy na rzecz europejskiego odstraszania atomowego jest postawa Niemiec (państwa o szczególnej wadze ze względu na znaczenie polityczne i gospodarcze w UE), które akceptując amerykański parasol nuklearny, dotychczas odmawiały dyskusji o potencjalne nuklearnym europejskim czy francuskim. Niemcy obawiały się implikacji, że europejski środek odstraszania mógłby osłabić amerykańskie zaangażowanie strategiczne na kontynencie, które pozostaje kamieniem węgielnym niemieckiej polityki bezpieczeństwa narodowego. Chociaż polityka Rosji wywołała w Niemczech debatę o odstraszaniu nuklearnym, państwo to pozostaje konsekwentnie nienuklearne i podtrzymuje obecność amerykańskiej broni jądrowej jako elementu odstraszania NATO. Rząd Olafa Scholza nie tylko nie zakwestionował amerykańskich gwarancji, lecz wręcz wzmocnił niemiecki udział w programie nuklearnym, tak iż w marcu 2022 roku podjął decyzję o nabyciu amerykańskich samolotów F-35 przystosowanych do przenoszenia przechowywanych w Niemczech amerykańskich głowic. Kierunek ten potwierdziła pierwsza niemiecka strategia bezpieczeństwa z 2023 r., wskazując na potrzebę dalszego wzmacniania europejskiego filaru wspólnoty transatlantyckiej oraz bliskiego partnerstwa ze Stanami Zjednoczonymi, a także podkreślając kluczową rolę „odstraszania nuklearnego NATO" i niemieckiego udziału w *nuclear sharing* (Die Bundesregierung, 2023, s. 31–32).

Amerykańska broń nuklearna została przeniesiona do Niemiec Zachodnich w latach 50.–60. XX wieku (u szczytu było to nawet 8000 ładunków, obecnie w bazie lotniczej Büchel rozmieszczonych jest około 15 amerykańskich bomb jądrowych). Stanowi ona część natowskiej misji nuklearnej. Ścisłe powiązanie Niemiec ze Stanami Zjednoczonymi potwierdziła także decyzja podjęta na marginesie szczytu NATO w Waszyngtonie w 2024 roku, kiedy Niemcy i Amerykanie zgodzili się na rozmieszczenie w 2026 roku na niemieckim terytorium nowych systemów broni (konwencjonalnych pocisków rakietowych) dalekiego zasięgu.

Francuskie odstraszanie atomowe z perspektywy Niemiec. Francusko-niemiecki dialog na temat odstraszania

nuklearnego rozwinął się w latach 80. XX wieku, kiedy François Mitterrand i kanclerz Niemiec Zachodnich Helmut Kohl omawiali potencjalne użycie francuskiej broni jądrowej na terytorium Niemiec. Francja zastrzegła wówczas, iż decyzja o jej użyciu może być wyłącznie decyzją krajową i musiałaby zostać podjęta ekstremalnie szybko ze względu na bezzwłoczny charakter takich decyzji. Francja odmówiła jednak wyraźnego i automatycznego rozszerzenia swojego odstraszania na Niemcy (Palais de l'Élysée, 1986 ; Vie publique, 1986).

Po zakończeniu zimnej wojny, podczas wspólnej francusko-niemieckiej Rady Obrony i Bezpieczeństwa w Norymberdze 9 grudnia 1996 roku, Paryż i Berlin potwierdziły, że są „gotowe zaangażować się w dialog na temat roli odstraszania nuklearnego w kontekście europejskiej polityki obronnej" (Die Bundesregierung, 1997). O ile Paryż tradycyjnie traktował odstraszanie jądrowe jako fundament swojej polityki bezpieczeństwa, o tyle Berlin – z uwagi na kontekst historyczny i nastroje społeczne – podchodził do tej kwestii znacznie ostrożniej. Kolejną odsłonę przyniósł Traktat z Akwizgranu 22 stycznia 2019 roku, który zawierał klauzulę solidarnościową w kwestii bezpieczeństwa. Zakłada ona gotowość użycia francuskich sił nuklearnych w obronie Niemiec, choć nie oznacza, że Berlin realnie rozważa oparcie bezpieczeństwa państwa na francuskim odstraszaniu. Niemcy zawsze balansowały bowiem między „europeizmem (Francja) i transatlantyzmem (USA/Wielka Brytania)" (Pannier & Schmitt, 2014, s. 273). Z perspektywy Berlina francuska doktryna „ścisłej wystarczalności" wydaje się zbyt ograniczona, by skutecznie odstraszać Rosję, a francuskie wezwania do budowy silniejszego europejskiego filaru nuklearnego (poza NATO i przy wsparciu finansowym Niemiec) zbyt abstrakcyjne. Dodatkowo niemiecka opinia publiczna pozostaje zdecydowanie antynuklearna. W efekcie, podobnie jak Angela Merkel, Olaf Scholz reagował na propozycje prezydenta Macrona z dużą ostrożnością.

Rząd Friedricha Merza wykazał większą otwartość na rozmowy o europejskich instrumentach odstraszania, co stanowi odejście od wcześniejszego, bardziej sceptycznego podejścia Berlina. Zmianę tę wymusiły zarówno pogarszające się otoczenie strategiczne, jak i napięcia w relacjach niemieckoamerykańskich podczas drugiej kadencji prezydenta Trumpa. W efekcie Berlin zaczął postrzegać francuskie zdolności nuklearne jako potencjalne uzupełnienie odporności

europejskiej architektury bezpieczeństwa (choć nie jako alternatywę dla amerykańskiego parasola). W praktyce Niemcy (dopóki Stany Zjednoczone pozostaną obecne nuklearnie w Europie) będą traktować francuskie odstraszanie jedynie jako element wspierający siły nuklearne NATO, zwłaszcza amerykańskie.

4. WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ I WNIOSKI KOŃCOWE

Perspektywy rozwoju rozszerzonego odstraszania europejskiego na bazie francusko-brytyjskiego potencjału nuklearnego w perspektywie krótkookresowej są iluzoryczne (jeśli nie niemożliwe), co dowodzą następujące uwarunkowania [H1, H2]: (1) Francja nie stosuje rozszerzonego odstraszania i nie określiła, na czym miałoby ono polegać. Zachowuje pełną autonomię polityczną, decyzyjną i technicznoprzemysłową, co wyklucza dzielenie się bronią jądrową na wzór *nuclear sharing*. Bardziej prawdopodobny jest scenariusz, w którym Paryż użyłby swoich sił dla obrony „egzystencjalnych interesów" sojuszników, jednak brak zdefiniowanych „żywotnych interesów europejskich", tak w kategoriach politycznych, jak i geograficznych (m.in. wspólnej wizji strategicznej wobec Rosji), rodzi niejednoznaczność w ocenie konkretnej sytuacji zagrożenia; (2) Decyzja o użyciu broni jądrowej pozostaje wyłączną prerogatywą prezydenta Francji, który sam definiuje, co uznaje za żywotny interes państwa. Taka pełna suwerenność oznacza, że ewentualna wygrana w 2027 roku przez polityka niechętnego szerszemu użyciu francuskich sił nuklearnych mogłaby osłabić wiarygodność oferty odstraszania i rodzić pytania o realną gotowość Paryża do ryzyka (narażenia swojego terytorium i obywateli) w obronie sojuszników; (3) Francuski arsenał, zbudowany z myślą o samoobronie, ma zbyt ograniczoną skalę, by zapewnić pełne rozszerzone odstraszanie dla całej Europy. Nawet jego rozbudowa nie pozwoliłaby w przewidywalnym czasie stworzyć samodzielnego, pełnowartościowego potencjału – wymagałoby to dekad, ogromnych nakładów i szerokiej modernizacji infrastruktury, a i tak nie zastąpiłoby wsparcia Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych; (4) Łączny arsenał francusko-brytyjski jest daleki od tego, jakim dysponują Stany Zjednoczone, a jego komponent morski nie jest

technicznie przystosowany do wysuniętych rozmieszczeń w innych państwach europejskich; (5) Wielka Brytania opiera odstraszanie wyłącznie na morskiej platformie przenoszenia Trident, dysponując ograniczoną liczbą pocisków i korzystając z amerykańskich technologii. Nawet znacząca rozbudowa tego systemu wymagałaby wielu lat ze względu na koszty, ograniczenia technologiczne i długotrwałą budowę infrastruktury; (6) Modernizacja brytyjskich głowic oraz wymiana okrętów podwodnych odbywają się w ścisłej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi, co podkreśla głębokie uzależnienie Londynu od amerykańskich technologii i silne powiązanie brytyjskiej polityki nuklearnej z interesami strategicznymi Stanów Zjednoczonych; (7) Francuskie odstraszanie funkcjonuje poza strukturami NATO, podczas gdy brytyjski potencjał nuklearny jest z Sojuszem ściśle zintegrowany. Francja konsekwentnie podkreśla, że jej zobowiązania nie mają charakteru automatycznego, co politycznie wyklucza pełne podporządkowanie jej sił nuklearnych planom NATO; (8) Niemcy, dla których podstawowym gwarantem bezpieczeństwa pozostaje NATO, nie zaakceptują oparcia własnego bezpieczeństwa na francuskim odstraszaniu – nawet jeśli klauzula sojusznicza traktatu akwizgrańskiego przewiduje jego użycie w razie ataku na Niemcy. Dopiero ewentualne wycofanie Stanów Zjednoczonych z europejskiego odstraszania mogłoby skłonić Berlin do większej otwartości na alternatywne koncepcje.

Niezależne odstraszanie oparte na francuskobrytyjskim potencjale wiąże się z licznymi problemami politycznymi i technicznymi. Realnym impulsem do jego synchronizacji mogłoby być dopiero osłabienie amerykańskiej obecności nuklearnej w Europie, np. wycofanie amerykańskiej broni jądrowej. Jednocześnie debata o większej roli Europejczyków nie oznacza poszukiwania alternatywy dla amerykańskiego odstraszania rozszerzonego i powinna skupić się raczej na możliwości wspólnych szkoleń, ćwiczeń i konwencjonalnego wsparcia misji nuklearnych jako uzupełnienia amerykańskiego potencjału.

Bibliografia

Barbier, C. (1993). The French decision to develop a military nuclear programme in the 1950s, *Diplomacy & Statecraft*, *4*(1), 103–113. DOI: 10.1080/09592299308405875

Chevreuil, A. (2025). *European Deterrence at a Crossroads*: *French and British Nuclear Options*. The Washington Quarterly, *48*(2), 115–132. DOI: https://doi.org/10.1080/0163660X.2025.2514975

Chirac, J. (2006, 19 stycznia). *Déclaration sur la politique de défense de la France, notamment la dissuasion nucléaire à Brest*. Élysée. https://www.elysee.fr/jacques-chirac/2006/01/19/declaration-de-m-jacques-chirac-president-de-la-republique-sur-la-politique-de-defense-de-la-france-notamment-la-dissuasion-nucleaire-a-brest-le-19-janvier-2006 (dostęp: 23.12.2024).

Lancaster House 2.0. (2025, 10 lipca). *Declaration on Modernising UK-French Defence and Security Cooperation*. Prime Minister's Office. https://www.gov.uk/government/news/lancaster-house-20-declaration-on-modernising-uk-french-defence-and-security-cooperation (dostęp: 20.05.2026).

Die Bundesregierung (1997, 5 lutego). *Gemeinsames deutsch-französisches Sicherheits- und Verteidigungskonzept gebilligt bei der 16. Sitzung des Deutsch-Französischen Verteidigungs- und Sicherheitsrates am 9. Dezember 1996 in Nürnberg*. https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/gemeinsames-deutsch-franzoesisches-sicherheits-und-verteidigungskonzept-gebilligt-bei-der-16-sitzung-des-deutsch-franzoesischen-verteidigungs-und-sicherheitsrates-am-9-dezember-1996-in-nuernberg-804480 (dostęp: 16.01.2025).

Die Bundesregierung (2023). *Wehrhaft*. *Resilient*. *Nachhaltig*. *Integrierte Sicherheit für Deutschland*. *Nationale Sicherheitsstrategie*. https://www.bmvg.de/resource/blob/5636374/38287252c5442b786ac5d0036eb-b237b/nationale-sicherheitsstrategie-data.pdf (dostęp: 16.01.2025).

Fayet, H., Futter, A., & Kühn, U. (2024). Forum: Towards a European Nuclear Deterrent. *Survival*, *66*(5), 67–98. DOI: 10.1080/00396338.2024.2403218

Gomis, B. (2011). Franco-British Defence and Security Treaties: Entente While it Lasts? *Programme Paper: ISP PP*, *2001/01*. London: Chatham House.

Hlatky von, S. (2010). What, if anything, will France's reintegration imply for the alliance debate on nuclear weapons?, *European Security*, *19*(1), 79–96. DOI: 10.1080/09662839.2009.498420

Heuser, B. (2002). Britain and the Federal Republic of Germany in NATO, 1955–1990. W J. Noakes, P. Wende, & J. Wright (Red.), *Britain and Germany in Europe 1949-1990* (s. 149). Oxford: Oxford University Press.

HM Government (2021). *Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy*. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/60644e4bd3bf7f0c91eababd/Global_Britain_in_a_Competitive_Age-_the_Integrated_Review_of_Security__Defence__Development_and_Foreign_Policy.pdf.

House of Commons Library (2024, 6 września). *Amendments to the UK-US Mutual Defence Agreement*. https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-10086 (dostęp: 11.12.2024).

Lefebvre, M. (2019). *La politique étrangère de la France*. Paris: Éditions Que sais-je?

Lewis, J., & Tertrais, B. (2015). Deterrence at Three: US, UK and French Nuclear Cooperation. *Survival*, *57*(4), 29–52. DOI: 10.1080/00396338.2015.1068554

Macron, E. (2023, 20 stycznia). *Transformer nos armées: le Président de la République présente le nouveau projet de loi de programmation militaire*. Élysée. https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2023/01/20/transformer-nos-armees-le-president-de-la-republique-presente-le-nouveau-projet-de-loi-de-programmation-militaire (dostęp: 28.12.2024).

Macron, E. (2020, 7 lutego). *Discours du Président Emmanuel Macron sur la stratégie de défense et de dissuasion devant les stagiaires de la 27ème promotion de l'école de guerre*. Élysée. https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/02/07/discours-du-president-emmanuel-macron-sur-la-strategie-de-defense-et-de-dissuasion-devant-les-stagiaires-de-la-27eme-promotion-de-lecole-de-guerre (dostęp: 11.10.2024).

Macron, E. (2024, 24 kwietnia). *Discours sur l'Europe*. Élysée. https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2024/04/24/discours-sur-leurope (dostęp: 12.10.2024).

Macron, E. (2026, 2 marca). *Discours du Président de la République sur la dissuasion nucléaire de la France*. Élysée. https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-26067-fr.pdf (dostęp: 19.05.2026).

Ministère de la défense (1994). *Livre Blanc sur la Défence 1994*. https://www.vie-publique.fr/files/rapport/pdf/944048700.pdf.

Ministère des armées (2017). *Revue Stratégique de Défense et de Sécurité Nationale 2017*. https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/2017-revue_strategique_dsn_cle4b3beb.pdf.

Młynarski, T. (2016). *Energetyka jądrowa wobec globalnych wyzwań bezpieczeństwa energetycznego i reżimu nieproliferacji w erze zmian klimatu* (s. 156–157). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Northwood Declaration (2025, 10 lipca). *UK-France joint nuclear statement*. Prime Minister's Office. https://www.gov.uk/government/news/northwood-declaration-10-july-2025-uk-france-joint-nuclear-statement (dostęp: 20.05.2026).

Pannier, A. & Schmitt, O. (2014) Institutionalised cooperation and policy convergence in European defence: lessons from the relations between France, Germany and the UK. *European Security*, *23*(3), 270–289. DOI: 10.1080/09662839.2014.884073

Palais de l'Élysée (1986). *Conférence de presse de M. François Mitterrand, Président de la République, à l'issue des 47èmes consultations franco-allemandes, notamment sur l'organisation de concertations en matière de défense et de sécurité du territoire allemand*. Paris. https://www.elysee.fr/front/pdf/elysee-module-6323-fr.pdf.

Parzymies, S. (2017). *Polityka zagraniczna Francji po zimnej wojnie. 25 lat w służbie wielokierunkowości*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.

Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale (2025). *La Revue nationale stratégique* (RNS) 2025. https://www.sgdsn.gouv.fr/files/2025-08/20250713_NP_SGDSN_Actualisation_2025_RNS_FR.pdf.

Tertrais, B. (2020). *French Nuclear Deterrence Policy, Forces, And Future*: *A Handbook*. Recherches & Documents, N°4. Paris: Fondation pour la Recherche Stratégique.

Simpson, J. (2004). France, the United Kingdom and deterrence in the twenty-first century. *Contemporary Security Policy*, *25*(1), 138. DOI: 10.1080/1352326042000290551

Vie publique (1986). *Entretien avec la presse de M. François Mitterrand, Président de la République, à l'issue de la visite aux Forces françaises en Allemagne à Baden-Baden en présence du Chancelier Kohl, sur la coopération militaire franco-allemande*. https://www.vie-publique.fr/discours/137641-entretien-avec-la-presse-de-m-francois-mitterrand-president-de-la-repu (dostęp: 18.12.2024).

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/